

3. Bolgarija.

vzhodnem delu Balkanskega polotoka, na meji bajnega orienta, je domovina bolgarskega naroda. Kot Srbi in Grki so tudi Bolgari živeli dolga stoletja v turškem robstvu, prvi med balkanskimi narodi so izgubili svobodo, zadnji so jo zadihali šele pred pol stoletja. Kajti že zemljepisna lega je dala tej deželi poseben pomen in značaj. Cari grad, dolgoletna turška prestolnica, in daleč, iz vseh delov Evrope drže poti do njega preko bolgarske zemlje.

Pri Caribrodu zapuša orientna železnica jugoslovansko-bolgarsko mejo. Polagoma se vzpenja preko hribovja proti glavnemu mestu Sofiji, v velikih ovinkih se dviga vnovič do 750 m visoko, preden se polagoma spuša v plodno ravnino. Počasi sopiha vlak navkreber, kajti manjkajo predori. Predolgotrajno bi bilo delo za nje, previsoki izdatki za državo. Ko pa se končno približamo grški in turški meji, te porušeni in opaljeni zidovi zapuščenih hiš še danes spominjajo na čas balkanske vojne v l. 1912./13., ko je združenim krščanskim narodom Balkana uspelo iztisniti Turke skoro docela iz Evrope.

Bolgarija je precej gorata. Na severu sega do Donave, na vzhodu jo obliha sinje in vedno nemirno Črno morje. Po sredi države se razteza gorovje Balkan, ki je dalo ime vsemu polotoku. Po višini nas spominja Karavank, sicer pa je mnogo bolj zaokroženih oblik in lažje prehodno. Okrog trideset prelazov drži iz severa proti jugu. Splošno znan je prelaz Šipka, preko katerega se je l. 1878. pomikala proti Carigradu zmagovita ruska vojska, ki je prinašala Bolgarom osvobojenje.

Proti severu se Balkan polagoma znižuje v ravnino, ki se zaključuje ob Donavi. Tod se razprostira step brez drevja, ali pa se vrste žitna polja in veliki nasadi raznega sočivja ter sladkorne pese. Zime so nenavadno mrzle. Ledeni vetrovi, ki brijejo iz severne Evrope, povzročijo, da je Donava tekom leta več kot mesec dni zamrzla.

Pravo nasprotje te dežele je solnčna dolina ob Marici južno od Balkana, kjer se povsod čuti blažeci dih bližnjega morja. Tod se vije vinska trta, uspeva južno sadje, goje tobak, riž in celo bombaž. Nato pa se na jugozahodu tla vnovič dvignejo v mogočnem Rodopskem gorovju, kjer kraljuje gora Musalá (2930 m), s katero se po višini ne more meriti noben vrh na Balkanskem polotoku. Lepe so te gore. Vrhove pokriva sneg, po strmih pečinah teko bistri in mrzli studenci, v skritih globelih sanjarijo ljubka jezerca. Nebeško tihoto moti le zategnjeni glas piščali osamljenih pastirjev, ki pasejo po gorskih pašnikih ovce in govedo.

Bolgarijo imenujejo deželo španskega bezga, vrtnic in orehov. Cele ure daleč se razprostira po nizkih gorskih vzpetinah gosto grmičje samega bezga. Božanski je pogled spomladi, ko je grmičje v polnem razcvetju. Celo bolgarske narodne pesmi opetovano opevajo španski bezeg. Še važnejša rastlina je vrtnica. Goje jo ne le po vrtovih, temveč na poljih v sličnem obsegu kot krompir ali sladkorno peso. Cvetne liste trgajo konec maja, nakar pridelujejo iz njih rožno olje, ki ima izredno fin vonj. Za 1 kg te tekočine je potrebnih 3000 do 4000 kg listov. Letni pridelek rožnega olja znaša okrog 2000 kg, a izvažajo ga največ v Francijo, ki je dežela parfema. Tudi oreh je koristno drevo. Razširjen je zlasti po južni Bolgariji, kjer ga ne manjka skoro pred nobeno vaško hišo.

Bolgarija je izrazito poljedelska in živinorejska država. Izvažajo največ žito, tobak, slive in jajca. Najbolj razširjena domača žival je ovca. Mnogo

je konj, so pa majhni, a vztrajni. Turški vozniki z njimi zelo lepo ravnaajo, dočim Bolgar v splošnem ni poseben prijatelj živali in se mu že pes strahoma umika. Povsod v deželi je še obilo divjačine, zlasti lisic in volkov, tupatam se pojavi celo rjavi medved, ki daje lovcem obilo brige.

Gozda je precej, a ga malo sekajo, ker ne prinaša mnogo dohodkov. Večjih rudnikov je malo, kopljejo največ premog in baker. Kar se pa tiče toplih in mrzlih mineralnih vrelcev, ne doseza Bolgarijo nobena druga država v Evropi. Vodo narod mnogo ceni.

V vlaku, v katerem sem se peljal preteklo poletje preko Bolgarije, je imela skoraj vsaka družba velik lončen vrč vode, da si spotoma gasi žejo. Meni nasproti je sedel starejši kmet s svojo ženo. Pridno sta posegala po velikem vrču, morda sem ju preveč pazno motril, da sta pijačo ponudila tudi meni. Bila je mlačna kislá voda. Pričel sem z obema razgovor v slovenščini. Čudil sem se, da sem razumel njun jezik, ni mi pa hotelo iti v glavo, da je navaden vaščan, ki ni bil še nikjer, razumel tudi mojo slovenščino. Bilo kakorkoli, govorili smo o vodi. Čul sem, da pripisujejo vodi izredno zdravilno moč. V dokaz za to je vzela žena iz jerbasa malo škatlo, polno kamenčkov, in mi jih pokazala. Mnogo je trpela na želodcu, ker se ji je izločal kamen, a s toplo mineralno vodo si ga odpravlja, kamne pa shranjuje za družinski muzej.

Bolgarija je kraljevina. Država je malo manjša od Grčije, ljudi pa šteje 5,5 milijona. Povsem pravilna je trditev Bolgarov, da tvorijo eno stotino evropskega prebivalstva in da je tudi površina njihove države stoti del Evrope (Evropa ima namreč 500 milijonov ljudi in meri 10 milijonov km²). Povsod je še mnogo spominov na turške čase. Poleg Bolgarov je zlasti po mestih še precej Turkov, po deželi tudi ciganov.

Bolgari so sicer večinoma pravoslavne vere, a med njimi je tudi mnogo mohamedancev, ti se zovejo Pomaki (primerjaj z njimi naše muslimane v Bosni in ob Vardarju, ki so tudi Slovani in ne Turki!).

Bolgari so v splošnem malo manjše postave od svojih sosedov, so pa zato bolj plečati. Navadno so temnih las in oči in tudi temnejše polti. Bolj v gorah je še zelo v čišlih narodna noša, ki pa je precej različna v raznih krajih. V splošnem je ženska obleka mnogo bolj pestra od moške. Njeni najvidnejši deli so okrašeni s čipkami. Na praznji dan imajo dekleta okrog vratu dolge verižice biserov ali zlatnikov. Večina naroda živi v vaseh, ki so navadno velike. Le v gorovju prevladujejo manjši zaselki, vendar si stojé hiše tako blizu, da sega lahko klic kmeta do sosedá. V nekaterih krajih se je celo še ohranilo staro slovansko zadrúžno življenje. V skupnem domu prebivajo bratje in sestre s svojimi družinami, a ne pod vodstvom najstarejšega, temveč najbolj izkušenega zadrúznika. Za okras stanovanj kmetje še nedavno niso mnogo skrbeli. Stene sob so krasile le poštné razglednice, sedaj jih pa skoro povsod nadomeščajo večje slike. Toda tudi mesta so razen največjih v resnici le velike vasi. Hiše stojé posamič, vmes so vrtovi in dvorišča, kajti Bolgar živi rad zase. Prebivalstvo večjih mest je narodno zelo pestro. Glavno mesto

Bolgarski pastir.

Sofija ima 200.000 prebivalcev. Leži na planoti 550 m nad morjem. Med evropskimi glavnimi mestí ima višjo nadmorsko lego le Madrid v Španiji. V ozadju Sofije se dviga veličastna planina Vitoša (2286 m), ki je za meščane to, kar za Ljubljánčane seveda mnogo nižja Šmarna gora.

Bolgari so bili prvotno divje mongolsko pleme, ki se je pred 1300 leti preselilo iz ruskih step na Balkanski polotok. V novi domovini so zavladali nad tam že naseljenimi Slovani in so ustanovili svojo državo. Bavili so se s pastirstvom in se slepo pokoravali svojim vladarjem, ki so se zvali kani. Vojaška disciplina je bila izredno stroga. S svojimi bojnimi pohodi so opetovano vzemirjali sosede. Poveljnikom so polagali prisego nad mečem, ki so ga zapičili v zemljo. Hranili so se večinoma z mesom in so bili tako krvoločni, da so uporabljali lobanje ubitih sovražnikov za čaše. Tako si je tudi kan Krum dal povezati lobanjo v boju ubitega bizantinskega cesarja Nikefora s srebrom, da je iz nje pil v posebno slovesnih prilikah. Toda ta divjost je ponehala, ko se je pričelo širiti krščanstvo. Obenem so maloštevilni Bolgari zatonili v slovanskem morju, spomin na nje pa je ostal pri slovanskih podložnikih tako neizbrisen, da so ti prevzeli ime svojih bivših gospodarjev.

Današnji Bolgar je marljiv, resen in štedljiv. Zelo hitro pa se rad razburja in takrat postane samoglav in nezaupljiv. Tudi družinsko življenje poteka resno in le malokdaj v smehu. Zabave in slavnosti se vrše le v najožjem krogu sorodnikov in prijateljev. Žena mora kot v orientu mnogo delati ne samo doma, ampak tudi na polju. Narod živi zelo zmerno, ne popiva in je zadovoljen s preprosto hrano. Kmet je rad mnogo, a ne različne jedi. Najbolj priljubljene narodne jedi so ovčje meso, sočivje, paprika in pečena ali kuhana koruza. Krompirja jedo malo. Nad vse pa cenijo v zadnji vaški hiši kislo ovčje mleko (joghurt), ki mora biti vedno na mizi.

Bolgari, ki žive tako zmerno in preprosto, spadajo med najbolj zdrave narode na vsem svetu. Nikjer v Evropi ne živi toliko stoletnikov kot tukaj. Tako rekoč vsaka vas ga ima v svoji sredi, saj so pri zadnjem ljudskem štetju našli na Bolgarskem okrog 2000 nad sto let starih ljudi.

V Evropi in Ameriki živi precej bolgarskih izseljencev, katere poznajo povsod kot neprekosljive vrtnarje. Tudi v okolici nekaterih mest naše države živi nekaj bolgarskih vrtnarjev.

Fr. Ločniškar.

Pozimi pri peči.

*Poleg dedka so sedeli
Tinca, Videk in Andrej,
pa pri peči so se grelí
in kramljali kar naprej.*

*Dedek stavijo vprašanje:
»Kdo najbolj sedaj trpi?«
Pa nastane modrovanje...
»Ptički,« Vid odgovori.*

*A katera drobna ptička
najbolj ljubka zdi se vam?«
»Ščinkovec in pa sinička;
vendar vsako rad imam.«*

*Tinca mala tam v kotički
oglasí se zdaj na glas:
»Dedek, jaz med vsemi ptički
še najrajši imam — vas...«*